

Плебејци решавају квадратуру круга

Пад берлинског зида и распад источног блока означили су почетак новог доба, које је, чини се, још темељније изменило слику овог дела света, него што је бешо изменио исход Другог светског рата. Земље источне Европе бачене су у хаос транзиције и стављене под доминацију монополарног система, званог нови светски поредак. Спремне или неспремне, вољне или невољне, оне су присиљене да се прилагођавају правилима игре што их тај поредак намеће.

Једино се још у Србији левица одржавала на власти, једино су још Срби били у парадоксалном и трагичном сукобу са новим светским поретком, који је беспоговорно завладао и овим делом света. Зашто је то тако? Да ли је то израз извесне историјске закономерности, или, пак, израз произвољности нечијег хтења?

Постоје две битне особености, које дају печат српској модерној историји. С једне стране, она је обележена изразито плебејским духом, а с друге, трајним и крвавим борбама за националну независност и национално уједињење, те покушајима да се покидају нити паукове мреже, којом су српски народ велике силе од вајкада сапињали. Од почетка XIX века, у Србији се дешава процес перманентне револуције, са социјалним, национално ослободилачким и циљем конституисања националног корпуса у оквирима једне државе.

Још у часу када, на Косову пољу, 1389. године, беше сасечен цвет српског племства и витештва, почео је незаустављиви процес плебејизације српског народа. Деспот Стефан Лазаревић био је, додуше, аутентични племић и сразмерно просвећени господин, али његова држава процветала је онако као што се неизлечиви болесник, уочи саме смрти, придигне из коме, мислећи да је оздравио. После пропасти Деспотовине, са Ђурђем Бранковићем и његовим ефемерним потомцима, српском народу је писана далекосежна плебејска и жртвена судбина, која се ни до дана данашњег није, у својој суштини, променила.

Песимисти би могли рећи и да се српска историја падом Деспотовине завршила, те да је оно што ми овде називамо перманентном српском револуцијом, уствари, квазиисторијски ритуал оживљавања мртваца. И, збиља, виталне снаге српског народа беху сасечене у корену. Уништена је српска елита, тако темељно да се никада више није појавила на светлости историје као аутентични народни предводник. Плебејци су, од тада, водили сами себе, како су знали и умели.

Грађански сталеж, што се, постепено, стварао у Аустрији и Угарској, био је хибрид, васпитаван на немачком, мађарском и славјаносрпском језику, задојен, с једне стране, средњоевропским цивилизацијским натрухама, а с друге, митским, романтичарским транспозицијама српске историје. Представници тог и таквог сталежа били су у Империји предметом подозрења, а у плебејској, устаничкој Србији – камо су долазили да на олтар отаџбине принесу своја најбоља знања и уверења – предметом сурове, милошевске спрдње.

Националну и социјалну револуцију у Срба, започету 1804. године, са циљем ослобођења и уједињења српског народа, воспостављања српске државности и укидања феудалног, спахијског система, није, дакле, предводио грађански сталеж (као, на пример, у Француској), јер га у Србији, тада, у правом смислу речи, није ни било, већ прост пук, тј. српско сељаштво. Вођи српске револуције били су сељаци, или, у најбољем случају, марвени трговци (у колико је то боље), а српске владарске династије, израсле из устанака, биле су изворно народне, сељачке, плебејске династије.

Није неинтересантно, нити неважно, повући паралелу са нашим суседима, Грцима, Бугарима и

Румунима, који су се, такође, постепено ослобађали, како је велики, империјални, анахрони болесник са Босфора гњео и распадао се. Њима су велике силе натурале за владаре изданке својих аристократских породица и ставиле их, тако, под непосредну контролу. Тако је у Румунији владала династија Хоенцолерн- Сигмаринген, у Бугарској Саксен- Кобург-Гота, а у Грчкој је владара из породице Вителсбах заменио принц из данске краљевске династије. Српска револуција, пак, створила је самосвојну, плебејску, сељачку државу. Спахилуци су укинута, земља подељена сељацима, а нова држава међународно призната на Берлинском конгресу, 1878. године.

Српска револуција тиме није била окончана, а циљеви националног ослобођења и уједињења нису у потпуности били остварени. Делови српског народа остали су и даље у Турској и Аустроугарској, односно Босни, која је допала аустроугарског протектората, те касније била анектирана. Српска револуција претворила се, тако, стицајем геополитичких околности, у перманентни процес, у револуцију која тече.

Српско-турски рат, Балкански ратови, као и Први светски рат били су, за Србе, продужетак процеса започетог 1804. године, са увек истим стратешким циљем ослобођења и уједињења српског народа. Ка том циљу водили су, међутим, трновити и трагични путеви, омеђени изукрштаним интересима великих сила и њиховим пројектима за светску владавину.

Српско питање било је, притом, одвећ сложено да би се могло једнократно решити, као грчко, бугарско и румунско, а српска плебејска самосвест жилаво се опирала страни доминацији. Шта је, уосталом, српска неукост знала о правилима игре великог света? Та неукост сматрала је да су слобода и независност природна права у бо- жијем свету. Припрости и необавештени српски сељаци нису се устезали да за то право положе и своје животе. Плебејска тврдокорност, храброст и, дакако, необавештеност преполовили су, током те, перманентне, револуције, српски генетски потенцијал.

Чинило се да је циљ, ипак, постигнут после митске, самоубилачке хероике 1914–1918. У оквиру Југославије стао је, најзад, ослобођен и уједињен српски народ. Тако је, бар, неким плебејцима изгледало. Неуки плебејци су славodobитно одахнули, али не за дуго. Држава са иноверном браћом, пристиглом из друге цивилизације и сасвим друге историјске и психолошке приче, већ тада се показала као буре барута. Српска револуција, која тече, створила је више од националне државе. Створила је хибридни организам, који се окренуо против својих твораца. Почело је пуцњима у Народној скупштини, наставило се диктатуром, те краљеубиством, да би се завршило тако што су иноверна сабраћа засула цвећем Хитлерове окупационе трупе.

Само они који не могу да сагледају реалну слику властитог народа, могу замишљати да је комунизам Србима био наметнут. У време Другог светског рата, Срби су и даље били увелико плебејски народ. Као танка скрама, хватао се, додуше, по површини, грађански сталеж. Нити довољно бројан, нити довољно укореењен, нагло обогаћен, однорођен. Ни династија није више била плебејска. Орођена са европским племством, култивисана и већ декадентна, она више није изражавала аутентични дух плебејског народног суштаства. Када су краљ и влада побегли у Лондон – што је био преседан у српској историји (ако не рачунамо Карађорђево бегство после слома устанка) – танка грађанска прича била је већ завршена. И логично је да је сељачки народ (или, бар, његов најугроженији део), остављен сфм себи, изложен окупацији и братском геноциду, наставио својим старим, добро знаним путем, а то је збег и шума. У шуми, народ се срео са комунистима. Тако је народ прихватио комунисте, као борце за слободу, као настављаче ослободилачке традиције, као оне који су (вештији и боље организовани од четника) преузели штафету перманентне српске револуције.

После рата, плебејски карактер српске нације је запечаћен. Победници су десетковали и

декласирали и оно мало релевантнијих представника грађанског сталежа, а на предводничке поло- жаје су испливали они који су се, по шумама и горама, опирали усташком и окупацијском терору – абације, дреери, горштаци, дакле, аутентични плебејци. Они су, током следећих педесет година, наставили плебејски континуитет српске националне судбине. Српско национално питање и у другој Југославији било је (привидно) решено, уствари замрзнуто; тачније речено, оно је, фактичким распарчавањем Републике Србије, усмеравано ка регресији. После слома источног блока, када је дошло до нове геополитичке поделе карата у великој, планетарној игри покера, у којој су улози животи и судбине народа и држава, стекли су се стратешки услови да се друга Југославија распадне. Запад је кренуо на Исток (Дранг нацх Остен). Тампон зона између два света постала је анахрона. Локални национализми били су моторика тога процеса распадања, а гориво (уље на ватру) доливали су играчи планетарног покера.

Српска револуција (“догађање народа”) наставила је да тече после распада друге Југославије, будући да су се Срби поново нашли распарчани и, дакако, угрожени у разбијеним деловима Федерације, као и на делу властите територије (Косово и Метохија). На челу те револуције, односно српске државе, нашли су се левичари, дакле, плебејци, јер других релевантних снага, по историјском усуду, у Србији одавно нема. Треба, дакле, бити свестан да је – било то добро или лоше – оно што се Србима током последње деценије XX века дешавало, логична и закономерна последица њиховог историјског усуда, њихове социјалне структуре и колективне психологије – а не произвољност, ексцес историје, или производ насилног дејства анахроне олигархије. Хоће ли Срби, после свега, имати довољно бистре свести, могућности за реалну процену властите ситуације, довољно еластичности, а у исто време чврстине, дакле, психичке снаге, духовне конзистентности и мудрости, али и прагматизма, тј. политичке вештине да, такви какви су, поврате свој, дубоко пољуљани, друштвени, морални и државни интегритет у оквирима задатих правила игре – парадоксаано је, дијалектичко питање, које, како године пролазе, све више личи на квадратуру круга.